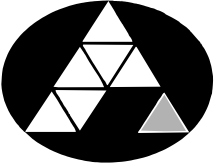

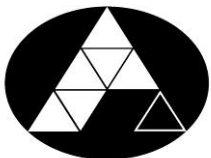
POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma

Henna Hirvikangas
Olli Hirvikangas

LASTEN MOTIVAATIO SOITTAMISEEN

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2012

 <p>POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU</p>	<p>OPINNÄYTETYÖ</p> <p>Huhtikuu 2012</p> <p>Musiikin koulutusohjelma</p>
<p>Tekijät</p> <p>Henna Hirvikangas, Olli Hirvikangas</p>	
<p>Nimeke</p> <p>Lasten motivaatio soittamiseen</p> <p>Toimeksiantaja Joensuun konservatorio</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän tutkielman avulla on pyritty löytämään työkaluja soiton opettajien jokapäiväisiin haasteisiin. Näitä ovat muun muassa oppilaan motivointi soittamiseen sekä nykyisin yleisemmin käytetävän ryhmäopetuksen toimivuus. Tavoitteena on saada työuransa aloittaville opettajille ideoita lasten motivointiin soittoharrastuksessa. Tässä tutkielmassa on keskitytty alle kymmenvuotiaisiin lapsiin, jotka kuuluvat alkeisopetuksen piiriin.</p> <p>Tutkielman teoreettinen pohja koostuu oppimis- ja motivaatiokäsityksistä sekä erilaisten ryhmien toimivuuden tutkimisesta. Näiden teorioiden avulla on luotu motivoinnin työkaluja, jotka vahvistavat toimiviksi tulosten myötä.</p> <p>Tulokset saatiin haastattelemalla Joensuun konservatorion viulun- ja pianonsoiton opettajia. Haastattelut tehtiin suullisesti ja ne nauhoitettiin. Haastatteluja varten oli etukäteen suunniteltu runko, jonka ympärille aiheesta syntyi vapaata keskustelua. Opettajilta saatiin uusia ideoita lasten motivointiin sekä keinoja ryhmäopetuksen toimivuuteen.</p> <p>Opettajien lisäksi haastateltiin myös Joensuun konservatorion viulun- ja pianonsoiton oppilaita. Nämä haastattelut käytiin myös vapaamuotoisina keskusteluina.</p> <p>Tämä tutkielma on suppea. Monipuolisemman tuloksen saamiseksi vaadittaisiin laajempi jatko-tutkimus.</p>	
<p>Kieli</p> <p>suomi</p>	<p>Sivuja 34 Liitteet 5 Liitesivumäärä 6</p>
<p>Asiasanat</p> <p>motivointi, lapset, opetusryhmät</p>	

 <p>NORTH KARELIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES</p>	<p>THESIS</p> <p>May 2012</p> <p>Degree Programme in Music</p> <p>Länsikatu 15, 80110 Joensuu</p>
<p>Authors</p> <p>Henna Hirvikangas, Olli Hirvikangas</p>	
<p>Title</p> <p>Children's motivation for playing</p> <p>Commissioned by Joensuu conservatory</p>	
<p>Abstract</p> <p>Nowadays, there are two significant questions in teachers' lives. Firstly, how to motivate children and maintain their enthusiasm to music. Secondly, how to make – nowadays very common – teaching in groups work. The goal to this study was to determine answers to these questions and to make a certain kind of toolbox to music teachers.</p> <p>The theoretical base of this study consists of the learning and motivation theory. This theoretical base enabled to make some hypothesis for motivation tools. As a consequence of the empirical research, these hypotheses were confirmed. Data for this study was collected from Joensuu conservatory by interviewing violin and piano teachers. The interviews were made viva voce and they were recorded. The interviewees gave new ideas to motivation. In addition, the interviewees had functional tools to make teaching in groups practical. Furthermore, the students of these two instruments were also interviewed.</p> <p>The most important result was that every teacher has and must find their own way to motivate their students. There are as many ways to motivate as there are teachers and their students.</p> <p>This study was rather brief. For more diversified results this them would require a more extensive study.</p>	
<p>Language</p> <p>Finnish</p>	<p>Pages 34</p> <p>Appendices 5</p> <p>Pages of Appendices 6</p>
<p>Keywords</p> <p>motivation, children, teaching group</p>	

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1 Johdanto	6
2 Opinnäytetyön toteuttaminen	7
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja työn rajaus	7
2.2 Menetelmälliset valinnat	8
2.3 Haastattelujen purkaminen	9
3 Oppimiskäsitykset	9
3.1 Behavioristisen oppimiskäsitys	9
3.2 Humanistinen oppimiskäsitys	10
3.3 Kognitiivinen oppimiskäsitys	10
3.4 Konstruktivistinen oppimiskäsitys	11
3.5 Oppimiskäsitykset omassa opetuksessa	11
4 Erilaisia ryhmiä	12
4.1 Primaari- ja sekundaariryhmät	12
4.2 Viuluryhmät	12
4.3 Pianoryhmät	13
4.4 Soitinvalmennusryhmät	13
5 Oppilaan motivointi	14
5.1 Motivaatiokäsitys	14
5.2 Oppituntien ilmapiirin vaikutus	15
5.3 Palautteen vaikutus	17
6 Motivoinnin työkaluja	17
6.1 Hymy ja kannustus	17
6.2 Leikki työkaluna	18
6.3 Yhdessä oppiminen	19
7 Tutkimustulokset	20
7.1 Opettaja motivoi oppilasta	20
7.1.1 Tutustuminen	20
7.1.2 Opetellaan uutta kappaletta	21
7.1.3 Soittotunnin kevennys	23
7.1.4 Oppimisen ilo	23
7.1.5 Positiivinen kilpailu	25
7.2 Ryhmätunnit	25
7.2.1 Pianonsoiton ryhmätunnit	25

7.2.2 Viulunsoiton ryhmäopetus	27
7.2.3 Oppilaiden ajatuksia ryhmäopetuksesta	28
7.3 Soitto kotona.....	29
7.3.1 Läksyjen teko	29
7.3.2 Vanhempien tuki	30
8 Lopuksi.....	32
Lähteet.....	34

Liitteet

Liite 1 Kysymyksiä opettajille

Liite 2 Kysymyksiä oppilaille

Liite 3 Juliuksen farmi

Liite 4 Harjoittelupyramidi

Liite 5 Viivataulukko

1 Johdanto

Mikä motivoi lasta oppimaan uutta? Miten opettaja vaikuttaa oppilaan motivaatioon? Nämä kysymykset ovat keskeisiä ja jokapäiväisiä kysymyksiä opetustyössä. Tutkielmamme avulla pyrimme saamaan vastauksia näihin opettajan ammatin kysymyksiin. Oppilaan motivointi, innostus soittamaan, on haaste musiikin opettajan ammatissa. Sen tärkeyden vuoksi olisi hyvä, että jokainen opettaja perehtyisi aiheeseen ja miettisi, kuinka voisi herättää oppilaan soittomotivaation.

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan alle kymmenvuotiaiden lasten soittomotivaatiota. Raja-
us on tehty kymmeneen ikävuoteen, koska tutkijoita kiinnostaa erityisesti lasten kanssa työskentely. Tutkijoilla on lyhyiden opetusuriansa aikana ollut eniten kokemusta alle kymmenvuotiaista lapsista, mikä lisää aiheen kiinnostusta. Tarkoituksena on tutkia yksilö- ja ryhmäopetuksen välisiä eroja ja näiden opetusmuotojen vaikutuksia oppilaiden soittomotivaatioon. Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmä on rajattu piano- ja viuluoppilaisiin, sillä nämä instrumentit ovat tutkijoiden pääinstrumentit. Luvussa kaksi esitellään tarkemmin opinnäytetyön tarkoitus ja sen menetelmälliset valinnat.

”Ei ole olemassa oikeaa tapaa oppia”, joten oppimiskäsityksiäkin on useita. Koska jokainen oppilas on yksilö, he oppivat kukin eri tavalla. Opettajan onkin osattava opettaa erilaisia oppilaita eri opetustavoin. Lukuun kolme olemme poimineet neljä oppimiskäsitystä. Lisäksi luvussa peilataan oppimiskäsityksiä tutkijoiden omassa opetustyössä.

Nykyisin lapsia opetetaan yhä enenevässä määrin ryhmässä. Yhtäältä syyt ryhmäopetukseen voivat olla esimerkiksi taloudelliset; musiikkioppilaitosten on mahdollisesti säästettävä jossain. Toisaalta syyt voivat olla pedagogiset, jolloin ryhmäopetuksen tarkoituksena voi olla esimerkiksi ryhmän jäsenten sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen (Joensuun konservatorio 2004, 5). Erilaisista ryhmistä ja ryhmäopetuksesta on kerrottu luvussa neljä.

Motivointi ja sen työkalut ovat yksi avain oppilaan edistymiseen. Motivointiin vaikuttavat monet eri tekijät, kuten esimerkiksi oppituntien ilmapiiri ja opettajan antama palaute. On tutkittu, että opettajan ja oppilaan välisellä vuorovaikutuksella on positiivinen relaatio; mitä parempi vuorovaikutus opettajan ja oppilaan välillä sitä parempi koulumenestys (Yli-Luoma 2003, 24). Näitä motivointiin vaikuttavia tekijöitä olemme pyrkineet selvittämään luvussa viisi. Motivoinnin erilaisia työkaluja ja niiden merkitystä olemme puolestaan käsitelleet luvussa kuusi. Tutkijat ovat itse kokeneet nämä työkalut tärkeiksi ja olennaiseksi opetustyössä. Tätä opinnäytetyötä varten tehtävien haastattelujen myötä tavoitteena on luoda uusia motivoinnin työkaluja nuorille aloittaville opettajille.

Luvussa seitsemän esitellään opinnäytetyön tutkimustulokset. Tuloksissa käy muun muassa ilmi opettajan, toisten oppilaiden sekä vanhempien merkitys oppilaan soittomotivaatioon. Tuloksissa kerrotaan aluksi motivoinnista yleensä; miten oppitunnit rakentuvat ja mikä on olennaista motivoinnissa. Seuraavaksi esitellään ryhmätuntien käytäntö ja niiden vaikutus oppilaan soittomotivaatioon. Haastateltavina ovat olleet myös muuttaman Joensuun konservatorion oppilaat, jotka ovat saaneet kertoa omia ajatuksiaan ryhmäopetuksesta. Lopuksi tuloksissa selvitetään, miten oppilas voi kotona motivoitua oman harjoittelunsa sekä vanhempiensa tuen myötä.

2 Opinnäytetyön toteuttaminen

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja työn rajaus

Kuten luvussa yksi mainittiin, tämän opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on tutkia oppilaiden soittomotivaatiota. Opinnäytetyössä tutkitaan myös yksilö- ja ryhmäopetuksen vaikutusta toisiinsa. Tämän tutkimuksen avulla opettajat voivat oppia uutta oppilaistaan ja saada keinoja oppilaiden motivoimiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä motivoinnin työkaluja ja opetusvinkkejä kokeneilta opettajilta aloittaville opettajille. Jokaisella opettajalla on omat keinonsa, joten tutkimusalue on hyvin laaja. Opinnäytetyö tehdään lukuvuoden 2011–2012 aikana; tavoitteena on saada opinnäytetyö valmiiksi huhtikuussa 2012. Opinnäytetyöhön ei tarvita eikä ole saatavilla rahoitusta.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Joensuun konservatorio. Tutkimuksen kohteena ovat alkeisopetuksen ja perustaso 1 -tasoiset lapset, joilla tasoilla on yleensä alle kymmenenvuotiaita lapsia. Tavoitteena on tutkia, mitkä asiat saavat lapsen kiinnostumaan soitosta ja kuinka soittomotivaatiota voidaan pitää yllä. Haastateltaviksi on valittu kuusi Joensuun konservatorion pianon- ja viulunsoitonopettajaa, kolme kumpaakin. Kuten luvussa yksi mainittiin, tutkimuksen kohteena ovat tutkijoiden pääinstrumenttien oppilaat.

2.2 Menetelmälliset valinnat

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan aihetta perehtymällä aluksi motivaatiota käsittelevään kirjallisuuteen. Kirjallisuuden avulla tutustumme muun muassa eri oppimis- ja motivoitumis- ja motivaatioon sekä motivaation työkaluihin. Tutkijoilla on jonkin verran kokemusta opetustyöstä, mitä he hyödyntävät työssään.

Kuten edellä mainittiin, aihetta on tarkoitus tutkia myös erilaisilla haastatteluilla. Haastateltavilla opettajilla on laaja opetuskokemus, minkä vuoksi heillä oletetaan olevan keinoja motivoida lasta soittamaan. Haastattelut valmistellaan huolella kysymyksiin ja ne pidetään suullisesti. Haastattelut nauhoitetaan, jotta kaikki oleellinen haastateltavilta saatu tieto tulisi huomioitua.

Haastattelujen perusteella voidaan saada selville eroja eri soitinten opettajien menetelmissä sekä mahdollisesti sen, onko opettajan iällä tai työkokemuksella vaikutusta oppilaiden motivointiin ja opettajan käyttämiin motivaation työkaluihin.

Tavoitteena on haastatella myös tutkijoiden omia soitto-oppilaita. Nämä haastattelut voidaan harkinnan mukaan tehdä kyselylomakkeella tai suullisesti. Näiden haastattelujen perusteella voidaan yrittää selvittää, miksi lapsi on aloittanut soittoharrastuksen. Onko aloittamiseen vaikuttanut esimerkiksi lapsen perhe tai ystävät?

Keräämme tietoa kirjallisuudesta Internetistä. Hakusanoiksi voisi laittaa ”ryhmäopetus”, ”ryhmän kehitys”, ”motivaatio” ja ”motivointi ryhmässä”. Näillä hakusanoilla löytyy

sivuja, joista löytyy taas lisää lähdekirjallisuutta. Kirjaston hakusivuilla löytyy samoilla hakusanoilla materiaalia aiheesta. Tietoa voi hakea myös esimerkiksi englanninkielisistä lähteistä.

Olemme kehittäneet yhden motivointikeinon (ks. liite 3), jonka voimme antaa haastateltaville opettajille koekäyttöön. Heiltä saaman palautteen avulla voimme tehdä johtopäätöksiä motivoinnin työkalun toimivuudesta sekä kehittää työkaluja entisestään.

2.3 Haastattelujen purkaminen

Nauhoitetut haastattelut kuunnellaan ja kirjoitetaan haastattelijoiden omin sanoin puhtaaksi. Eri opettajien vastauksista etsitään yhtäläisyyksiä, joista kootaan yhteenveto lukuun seitsemän. Haastatteluissa ei eritellä opettajia, vaan haastateltavat pysyvät anonyymeina. Ryhmäopetusta koskevat haastattelut on eritelty kahteen ryhmään instrumenttien perusteella, koska pianon- ja viulunsoitonopetuksessa on erilaiset ryhmäopetukset.

3 Oppimiskäsitykset

3.1 Behavioristisen oppimiskäsitys

Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on ärsyke-reaktio-kytkentä, jota voidaan säädellä oppilaan ulkopuolelta. Behaviorismissa oletetaan, että kun toivottavaa käyttäytymistä palkitaan, se toistuu. Vastaavalla tavalla ei-toivottavaa käyttäytymistä voidaan estää tai vähentää rankaisemalla. Behavioristisessa oppimistavassa opettajan rooli on erityisen tärkeä, sillä ajatellaan, että tieto siirretään opettajalta oppilaalle. Opettaja toimii ärsykkeiden tuojana ja oppilaan toiminnan kontrolloijana. Opettajan on löydettävä oikeat ärsykkeet saadakseen aikaan oppilaassa toivotut reaktiot; opettajan on osattava palkita oppilas hyvästä ”työstä” oikealla tavalla. Behavioristista oppimiskäsitystä on kritisoitu muun muassa siten, että siinä jää huomioimatta opitun asian ymmär-

täminen ja sisäistäminen; oppijan täytyy ymmärtää mitä, missä, milloin ja miksi. (Rauste-von Wright 2003, 56–57, 148–149.)

Niin kutsuttu ”vanhan ajan” behavioristinen oppiminen siirtyy vähitellen – ellei ole jo siirtynyt – pois itseohjautuvan ja konstruktivistisen oppimisen alta. Nykypäivän oppiminen on entistä vapaampaa; sekä opettajat että oppilaat otetaan huomioon erilaisina ihmisinä, yksilöinä.

3.2 Humanistinen oppimiskäsitys

Humanistinen oppimiskäsitys perustuu oppijan kokemuksiin ja kykyyn arvioida omia kokemuksiaan sekä itseään uuden oppimisen pohjaksi. Tässä lähtökohtana ovat oppijan tarpeet sekä motivaatio. Kokemuksellisessa oppimisnäkemyksessä korostetaan konkreettista tekemistä, käytäntöön soveltamista. Opettajan rooli on enemmänkin tukija; oppilaalla itsellään on vastuu oppimisestaan. (Rauste-von Wright 2003, 198.)

Tällainen *itseohjautuva* oppija on itse vastuussa omasta opiskelustaan ja oppimisestaan. Hänellä on oma sisäinen motivaatio oppimiseen, joten tällainen oppija on oma-aloitteinen. Olennaisena pidetään oppijan oman yksilöllisyyden ymmärtämistä ja itseohjautuvan oppijan ominaisuuksien kehittymistä, mikä vie oman aikansa. Mielestämme itseohjautuva oppija kuvaa hyvin (ammatti)opiskelijaa tai millainen opiskelijan tulisi olla. Itseohjautuva oppija voi myös kuvata lasta, mutta eri mittakaavassa. Lapsi voi olla oma-aloitteinen ja hänellä voi olla sisäistä motivaatiota. Alle kymmenvuotiailla lapsilla ei välttämättä ole tarpeeksi kokemusta ja kykyä arvioida omia kokemuksiaan. Sen ikäisillä lapsilla ei voi olla vastuuta omasta oppimisestaan vaan vastuu on opettajalla sekä lapsen vanhemmilla.

3.3 Kognitiivinen oppimiskäsitys

Kognitiivisessa oppimiskäsityksessä oppiminen perustuu ihmisten sisäisiin malleihin, skeemoihin. Jokaisella oppijalla on omanlaiset skeemat, joten oppiminen ja tiedon muokkautuminen tapahtuu jokaisen oppijan kohdalla eri tavoin. Oppija pyrkii ratkaise-

maan ongelmansa joko hankkimalla uutta tietoa tai järjestelemällä aiemman tiedon uudelleen. Uuden tiedon sisäistäminen on riippuvainen aikaisempaan tietoon. Oppimisessa kehitetään ongelmanratkaisutaitoja. (Enkenberg 2002, 157–177.)

3.4 Konstruktivistinen oppimiskäsitys

Konstruktivistinen on hyvin samankaltainen oppimiskäsitys kuin kognitiivinen oppimiskäsitys. Oppimisen lähtökohtana pidetään muun muassa oppijan aikaisempia tietoja, kokemuksia sekä ongelmanratkaisutapoja. Oppimisen ajatellaan olevan näiden muokkaamista ja täydentämistä. Itsearviointi ja reflektointitaito ovat tärkeitä; on olennaista, että oppija ymmärtää, mitä hän voi ymmärtää ja mitä ei ymmärrä. Tässä käsityksessä keskeisenä ajatuksena on, että tieto ei siirry, vaan oppija muotoilee sen uudelleen itselleen sopivaksi. (Rauste-von Wright 2003, 166–169.)

3.5 Oppimiskäsitykset omassa opetuksessa

Kahteen edelliseen käsitykseen liittyen tutkijat itse opettajina pyrkivät auttamaan oppilaita ratkaisemaan ”tehtävänsä” itse. Heille annetaan vihjeitä ja esitetään uusia kysymyksiä, joiden – sekä heidän aikaisempien tietojen – avulla he sisäistäisivät uuden tiedon. Vaikka olisikin helppoa kertoa oppilaalle vastaus suoraan, voi kuitenkin olla tehokkaampaa oppimisen kannalta, jos oppilaat yrittävät ratkaista ongelmansa itse. Jos oppilas ei itse keksi ratkaisua, vastausta yritetään etsiä yhdessä jotain toista kautta, toisilla kysymyksillä ja vihjeillä. Tällaista menetelmää tulee käyttää tilanteesta ja oppilaan iästä riippuen. Alle kymmenvuotiaille lapsille tällainen tapa sopisi esimerkiksi nuotintuku- tai muissa teoreettisissa tehtävissä. Tällä tavoin myös opettaja toimii oppijana; kaikki oppilaat eivät opi samalla tavalla, ja samat asiat voidaan ymmärtää monin eri tavoin. Opettaja saa käyttää mielikuvitustaan ahkerasti keksiäkseen jokaiselle oppilaalle heille optimaalisimman tavan oppia.

4 Erilaisia ryhmiä

4.1 Primaari- ja sekundaariryhmät

Himbergin, Laakson, Peltolan ja Widjeskogin mukaan ryhmät voidaan jakaa joko primaari- tai sekundaariryhmiin. Primaariryhmät ovat kooltaan suhteellisen pieniä, ja niissä jäsenet tuntevat toisensa hyvin. Sekundaariryhmät ovat taas kooltaan suurempia ja siten myös vuorovaikutukseltaan pinnallisempia. Suuremmissa ryhmissä jäsenet eivät välttämättä tunne toisiaan eikä ryhmän jäsenten välille synny vuorovaikutusta. Yksilö kuitenkin kokee kuuluvansa ryhmään. Pienissä ryhmissä on taas olennaista jäsenten välinen vuorovaikutus, jota on ensi alkuun hyvä harjoitella. (Himbergin et al. 1995, 151.) Lapsen vuorovaikutustaidot alkavat onnistua yleensä esikouluiässä, jota ennen lapsi ei vielä välttämättä hallitse ryhmässä toimimista (Vilkko-Riihelä 1999, 235.)

Äärimmillään ryhmä voi olla jopa yli sadan oppilaan ryhmä. Mauno Järvelän Näppärikurssi kiertää eri oppilaitoksissa ympäri Suomea ja sinne kootaan kaikenikäisiä eri instrumenttien soittajia. Näppärikurssi on ollut myös Joensuussa monta kertaa ja soittajia on ollut yli sata yhdessä ryhmässä. Yksilöitä on vaikea huomioida näin suuressa ryhmässä. Suuren ryhmän voi jakaa pienempiin osiin – yksi osa voisi olla esimerkiksi alttoviulistit – joihin on helpompi kohdistaa huomio suuren ryhmän sisällä. Tällöin yksilö voi kokea olevansa vielä tärkeämpi osa suurta kokonaisuutta. Viikonlopun mittaisella kurssilla on lähes mahdoton oppia tuntemaan niin suurta ryhmää. Tällaisessa ryhmässä tarvitaan jo useampi opettaja pitämään järjestystä yllä.

4.2 Viuluryhmät

Viulisteilla yhteissoittoryhmät ovat yleensä pieniä ryhmiä eli primaariryhmiä, joissa ryhmän jäsenet tuntevat toisensa ja samaistuvat toisiinsa helposti. Orkesterit taas ovat yleensä suurempia eli sekundaariryhmiä; lapset eivät välttämättä opi edes toistensa nimiä, vaikka soittavat vuoden samassa orkesterissa.

Viulunsoitossa alkeissa yksi tapa on soittaa pitkään pelkkiä vapaita kieliä näppäillen ja harjoitellaan jousen käyttöä. Silloin viulukäsi, vasen käsi, ei vielä paina sormia kielille. Vapailla kielillä soittaminen voi käydä pitkästyttäväksi, koska silloin soitetaan vain neljää eri ääntä. Yhtenä tapana elävöittää soittoa voidaan kokeilla soittamista esimerkiksi jo vähän pidemmällä olevan piano-oppilaan kanssa. Pianonsoittajalla pitää olla tietyt taidot, että hän osaa soittaa säestettävää teosta ja osaa soittaa toisen soittajan kanssa. Lisäksi kappaleesta voi tulla mukavamman kuuloinen, kun soittimia on useita. Periaatteessa viulunsoiton opettaja voi myös itse säestää oppilastaan omista taidoistaan riippuen.

4.3 Pianoryhmät

Pianonsoitossa on yleensä primaariryhmiä. Pianonsoiton opetuksessa voidaan pitää yksilöopetuksen lisäksi ryhmätunteja, joissa oppilaat voivat harjoitella esiintymistä. Oppilaat voivat soittaa tunnilla harjoittelemaansa kappaleita, joiden ei kuitenkaan tarvitse olla ”valmiita” esityskuntoisia, vaan kappaleista voidaan soittaa vain osa, ja ne voidaan soittaa nuoteista. Yleensä valmiit esityskuntoiset kappaleet esitetään esimerkiksi konserteissa ilman nuotteja. Joskus pianistit voivat soittaa kahdestaan nelikäsisesti tai kahdella pianolla, jolloin ryhmässä on luonnollisesti vain kaksi oppilasta.

Pianistien ryhmätunnit voivat myös muodostua kahdesta tai useammasta opettajasta ja heidän oppilaista. Tällaisessa tilanteessa oppilas voi edelleen harjoitella esiintymistä, mutta nyt yleisössä on enemmän tuntemattomia ihmisiä, mikä luo erilaisen tunnelman soittoon. Tällöin niin sanottu vieras opettaja voi antaa rakentavaa palautetta oppilaalle hänen soitostaan ja näin antaa uusia näkökulmia sekä oppilaalle että tämän opettajalle. Opettajat voivat keskenään vaihtaa mielipiteitään ja omia kokemuksiaan ryhmätuntien muodossa.

4.4 Soitinvalmennusryhmät

Monessa musiikkioppilaitoksessa on soitinvalmennusryhmiä, jotka ovat luonteeltaan primaariryhmiä. Tavoitteena on tutustuttaa lapsi instrumentteihin ja soitonopetuksen

alkeisiin sekä kehittää musiikillisia taitoja. Ryhmään pääsee mukaan myös musiikkioppilaitosten ulkopuoliset lapset. Soitinvalmennus onkin hyvä tapa harjoitella mahdollista tulevaa musiikkioppilaitoksen pääsykoetta varten.

Soitinvalmennusryhmä mahdollistaa sen, että lapsi voi valita sellaisen soittimen, jonka tuntee ja josta on kiinnostunut. Ilman soitinvalmennusryhmää lapsi tai vanhemmat eivät välttämättä osaa valita sopivinta ja miellyttävintä soitinta.

5 Oppilaan motivointi

5.1 Motivaatiokäsitys

Motivaatiota voidaan määritellä esimerkiksi sanoilla kannustus, mielenkiinto, into ja tahto (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 1995, 270). Kun oppilaalla on jokin tavoite, hänen täytyy olla motivoitunut päästäkseen tavoitteeseen. Tavoitteena voi olla esimerkiksi hyvä arvosana, oppiminen sinänsä tai hyväksyntä. Kaikki ihmisen toiminta ei kuitenkaan ole motivoitua, sillä kaikella toiminnalla ei ole tavoitetta (Deci & Ryan 1994). Ihminen ei välttämättä ole motivoitunut tapaan, jolla voi saavuttaa tavoitteensa. Joskus tavoitteeseen pääsee pitkän ja rankan työn jälkeen. Työ sinänsä ei välttämättä ole miellyttävää, mutta lopputulos on. Ihmisen toiminta voi olla joko kontrolloitua tai ei-kontrolloitua. Kontrolloidusta toiminnasta voidaan myös käyttää termiä ulkoinen motivaatio ja ei-kontrolloidusta puolestaan termiä sisäinen motivaatio.

Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan motivaatiota, intoa, jossa oppiminen itsessään on motivoivaa ilman mitään konkreettista palkkiota. Kuten edellä todettiin, työ ei välttämättä ole motivoivaa. Esimerkiksi vaikean kappaleen harjoittelu ei välttämättä ole motivoivaa, mutta harjoittelun lopputulos – se, että oppii kappaleen – voi motivoida harjoittelemaan. Sisäisesti motivoituneella oppilaalla iästään riippuen on mielenkiinto ja innostus hankkia itse uutta tietoa ja oppia lisää. Pienet lapset eivät välttämättä hae itse uutta tietoa, mutta voivat opetella omatoimisesti uusia kappaleita. Uteliaisuutta voidaan pitää eräänlaisena sisäisenä motivaation merkinä. Kun ihminen on utelias ja kiinnostu-

nut jostakin aiheesta, hän ottaa siitä selvää ja tutkii sitä. Ihmisen ollessa sisäisesti motivoitunut, hän on myös todella kiinnostunut aiheesta (Byman 2002, 28).

Kun ihmisen toiminta on kontrolloitua, voidaan puhua ulkoisesta motivaatiosta. Tällöin ihmisen mielenkiinto ja halu oppia tulee ulkoa, esimerkiksi opettajalta, vanhemmilta tai kavereilta. Varsinkin lapsilla ja nuorilla voi olla halu matkia toisia tai tehdä jotain toisten yllyttämänä. Kavereihin halutaan samaistua ja heitä pidetään tärkeinä. (Byman 2002, 35–36.)

Ulkoisena motivoijana voi toimia myös esimerkiksi opettajan antama tarra, joka voi toimia eräänlaisena palkintona. Kun oppilas on esimerkiksi jaksanut keskittyä tunnilla tai oppinut jonkun uuden asian, voi opettaja antaa oppilaalle tarran. Tämä voi motivoida oppilasta tekemään parhaansa, mikäli oppilas haluaa kerätä tarroja. Yleensä myös miellyttävä ja tuttu oppimisympäristö voi motivoida enemmän oppimaan uutta.

5.2 Oppituntien ilmapiirin vaikutus

Hyvin suunniteltu soittotunti ja oppimisympäristö tarvitsevat oppimista tukevia tukipuita. Näitä voivat olla muun muassa opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde sekä oppituntien ilmapiiri. Tukipuiden avulla oppiminen voi edistyä ja oppilaan tarkkaavaisuus voi kiinnittyä olennaisiin asioihin oppimisessa. (Lahtinen & Miettinen 2009, 104.)

Oppilas tuo soittotunnille osaamisensa lisäksi itsensä. On tärkeää, että opettaja yrittää rakentaa vahvan vuorovaikutussuhteen oppilaan luonteen ja hänen kiinnostustensa pohjalta. (Helander 2005.) On tärkeää tuntea oppilas ja hänen päivän mielialansa eikä vain tervehtiä tunnin aluksi ja käydä sitten suoraan töihin. Oppilaan kanssa on tärkeää keskustella ja kysellä kuulumisia. Tutustumalla oppilaaseen opettaja saattaa saada ideoita opetukseen ja voi käyttää sellaisia asioita opetuksessa, mistä tietää oppilaan olevan kiinnostunut. Soitto- tai muille oppitunneille on sitä mukavampi mennä, mitä paremmissa väleissä on opettajan kanssa. Tuntemattoman tai uuden opettajan tunnille on aina vaikeampi – ehkä jopa jännittävämpi – mennä kuin tutun ja turvallisen opettajan tunnil-

le. Positiivinen ilmapiiri voi lisätä oppimiskykyä ja parantaa ongelmanratkaisukykyä (Rantala 2005, 18).

Tuttu ja turvallinen ilmapiiri on tärkeä oppilaalle. Turvallisen oppimisilmapiirin luominen ja ylläpitäminen on osa opetustaitoa. Kun haluamme kiinnittää oppilaan huomion itseemme, tarvitaan ensimmäiseksi katsekontakti... (Kianto 1994, 111.) Oletettavasti katsekontaktin luominen on haastavampaa ryhmä- kuin yksilöopetuksessa juuri ryhmän takia; ryhmässä on aina useampi kuin yksi, jonka kanssa luoda kontakti.

Opettajan täytyy olla ihmistuntija. Kaikkiin ihmisiin ei käy samanlainen lähestymis- eikä opettamistapa, vaan opettajan täytyy olla valmis ottamaan selvää – mikä saattaa olla haasteellista – oppilaan tyyli ja persoona. Vaikka jokainen persoona on erilainen, niitä voidaan halutessaan jakaa erilaisiin luokkiin; voi olla ujoja ja ulospäin suuntautuneita, iloisia ja apaattisia, leikkisiä ja tosikkoja, täysin lukematon määrä ihmistyyppejä. Kuitenkaan ei pidä ajatella, että esimerkiksi kaikkia ulospäin suuntautuneita ihmisiä voi lähestyä ja opettaa tietyllä tavalla.

Opettajan täytyy olla myös kuuntelija. Opettajalle pitäisi voida kertoa, jos esimerkiksi soitto tai muut elämän asiat menevät huonosti. Tietenkin koti on ensisijainen paikka varsinkin lasten keskustella huolistaan, mutta kaikissa tilanteissa se ei ole mahdollista. Siten opettajan täytyy toimia tukena. Varsinkin nykyisin nuoret ovat usein masentuneita ja yksinäisiä, joten opettajan asema kuuntelijana on ensiarvoisen tärkeää. Vastaavasti opettajan tulisi kuunnella oppilaan iloja sekä kannustaa ja eräällä tavalla kasvattaa oppilastaan.

Opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutussuhde mahdollistaa sen, että oppilas sitoutuu soittamiseen. Hänessä saattaa vähitellen herätä sisäinen motivaatio, ja hän huomaa omat mahdollisuutensa ja haasteensa. Oppilas oppii myös huomaamaan, että opettaja on häntä varten. (Helander 2005.)

5.3 Palautteen vaikutus

Opettajalla on yleensä tärkeä rooli varsinkin nuoren oppilaan elämässä, hän saattaa olla suuri auktoriteetti. Tämän takia on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa siihen, miten oppilaalle antaa palautetta, sillä palautteesta oppii. Kiannon sanoin (1994, 103) tapa antaa palautetta on tärkeä, koska se sisältyy tavaksi, jolla oppilas kohtelee itseään myöhemmin harjoitellessaan. On tärkeää antaa aina positiivista palautetta. Yleensä ihmisillä jää helpommin mieleen negatiiviset palautteet eikä positiivisia enää muisteta, vaikka niitä olisikin ollut enemmän kuin negatiivisia. Pirneksen (1995, 155) mukaan palaute, joka koetaan kielteiseksi, voi saada aikaan tunnekuohun. Tämä voi ilmetä muun muassa masennuksena, suuttumuksena tai loukkaantumisena. Palaute on myös tärkeä, sillä se kertoo oppilaalle, että juuri hänen soittoaan on kuunneltu (Kianto 1994, 102). Vaikka oppilas soittaisi kuinka ”metsään”, täytyy opettajan aina löytää jotain positiivista sanottavaa suorituksesta. Negatiivisetkin palautteet pitäisi kääntää positiiviseksi, esimerkiksi ”Tämä tarvitsee kehitystä...”. Käyttämällä sanaa ”kehitys” opettaja voi ilmaista korjattavat asiat oppilaalle positiivisemmin.

6 Motivoinnin työkaluja

6.1 Hymy ja kannustus

Mikä innostaa lasta yksilö- ja ryhmäopetuksessa oppimaan lisää ja harjoittelemaan vanhaa? Kuten aiemmin todettiin, opettajan antama palaute vaikuttaa paljon. Palautteen muotoileminen on sitä tärkeämpää, mitä nuorempi oppilas on kyseessä. Lapset eivät välttämättä ymmärrä rakentavaa palautetta samalla tavoin kuin aikuiset. Lapsia on hyvä kehua, ja aina tulisikin löytää palautteen annossa jokin positiivinen asia. Toisaalta lapsi huomaa, jos opettaja kehuu turhasta eikä tällöin välttämättä voi luottaa opettajan sanaan tai arviointikykyyn.

Lapsen oppimishalukkuuteen vaikuttavat muun muassa opettajien ja vanhempien kannustus sekä vertaisilta saatu myönteinen palaute (Tuovila 2003, 50). Joskus palautteeksi

riittää hymy, riemu, yksi sana tai taputus olkapäälle. ”Hyvä. Hienoa. Juuri näin.” Joskus oppilaat voidaan niin sanotusti palkita konkreettisemmilla tavoilla, kuten esimerkiksi soittamalla suosikkikappaletta, antamalla tarran tai purukumin, ehkä piirtämällä. Opettajan tehtävänä on ottaa selvää, mikä kiinnostaa oppilasta, mistä oppilas pitää. Tunneilla voidaan vaikka ratkoa tehtäviä tai kuunnella musiikkia, mikä antaa sopivan tauon oppitunnille ja ehkä näin motivoi oppilasta jatkamaan opiskelua.

Gothonin (1998, 170) mukaan oppimisprosessi on kuin raskas tavarajuna, joka ensin pitää saada vauhtiin. Yksi opettajan tärkeimmästä tehtävästä onkin herättää oppilaidensa sisäinen motivaatio, inspiraatio, kiinnostus oppia uutta ja halu kehittyä. Motivointi ja motivaatio kiertävät eräänlaista ympyrää: kun opettaja näkee, että oppilas on motivoitunut ja oppii uutta, opettaja motivoituu tekemään työnsä ja motivoimaan oppilasta oppimaan uutta. Opettajalle on suuri palkinto huomata, että oppilas on edistynyt.

6.2 Leikki työkaluna

”Mun mielestä on tärkeätä, että on hauskaa.”, Tyttö, 9v. (Tuovila 2003, 197)

Opettajan täytyy iästään riippumatta pystyä yhdistämään soitto ja leikki. Tässä tapauksessa leikillä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että opettaja voi keksiä hankalaan rytmiin sanat, jotka voivat edistää rytmin oppimista. Uutta kappaletta voidaan esimerkiksi laulaa ensin, jotta melodia jää oppilaan mieleen paremmin. Tunneilla voidaan esimerkiksi värittää, jos soitettavien kappaleiden yhteydessä on mustavalkoisia kuvia. Tunneilla voidaan jopa pelata erilaisia pelejä, jotka edistävät lapsen oppimista. Kuitenkaan oppituntien ei ole tarkoitusta olla pelkkää leikkimistä, vaan oppituntien ensisijainen tarkoitus on, että tunnilla aina opitaan jotain uutta. Näitä keinoja voidaan käyttää oppilaan kiinnostuksesta riippuen, jotkut pitävät laulamisesta, toiset värittämisestä ja jotkut taas peleistä.

Varsinkin alle kymmenvuotiaiden elämässä leikillä on todennäköisimmin hyvin suuri rooli ja lapset oppivat paljon asioita leikin varjolla. Opettajan täytyy siis pystyä opettamaan oppilasta kuin oppilasta mielikuvitus rajanaan ja keksiä erilaisia leikkisiä oppimistapoja. Leikin kautta oppilas voi yhdistää soittoon hauskuuden, minkä ansiosta op-

piminen saattaa olla mielekkäämpää ja todennäköisesti myös nopeampaa. Soittaako nuottien kanssa tai ilman, on tärkeää, että soittotunneilla soitetaan. Moni lapsi ei jaksaa kuunnella pitkiä teoreettisia selityksiä, lapsi haluaa soittaa tunnilla.

Rantalan (2007, 19) mukaan oppimisen ilo ei kuuntele pitkiä puheita. Jos opettaja puhuu paljon tunnilla, oppilas joutuu vain kuuntelemaan eikä välttämättä voi oppia. Liiallinen kuuntelu voi johtaa kyllästymiseen ja oppimisen ilo häviää. Olisi tärkeää, että oppilas saa toteuttaa itseään soittotunneilla ja tehdä itse. Soittamaan oppii vain soittamalla.

6.3 Yhdessä oppiminen

Kuten luvussa yksi todettiin, nykyään ryhmäopetus on yhä yleisempää soiton opetuksessa. Soittoharrastuksessa olisi tärkeää saada kokemusta yhdessä musisoimisesta, koska yhteissoiton kautta oppilas pääsee tutustumaan muihin oppilaisiin. Kaikki opetus ei kuitenkaan tapahdu ryhmässä; oppilaat käyvät yksilöopetuksessa, jossa on aikaa opetella muun muassa teknisiä asioita, ja sen lisäksi ryhmäopetuksessa, jossa pääpainona on yhteismusisointi ja sosiaalinen kanssakäyminen.

Ryhmäopetuksen vahvuuksina voidaan ajatella ensinnäkin, että ryhmässä voi olla positiivista, tervehenkistä kilpailua; ryhmäläiset voivat motivoida toisiaan. Ryhmäläiset voivat ajatella, että ”Jos tuokin osaa, kyllä minäkin pystyn siihen”. Ryhmäläiset vertaavat paljon omaa oppimistaan toisten oppimiseen ja osaamiseen. Kuitenkin tällainen vertailu voi joidenkin oppilaiden kannalta olla haasteellista. Vertailu ei välttämättä aina olekaan positiivisen kilpailun merkki, vaan se voi johtaa myös pettymyksiin ja huonoon itsetuntoon. Juvosen ja Anttilan (2008, 80) mukaan toisiin vertailu yleensä pelottaa kaikkia, mutta silloin, kun huomaa itse menestyvänsä toisia paremmin, se tuokin hyvän mielen. Jos taas havaitsee olevansa muita heikompi, ei tunne ole lainkaan yhtä mukava. Ryhmä ja ryhmäläisten välinen kilpailu voidaan kokea uhkana eikä oppiminen ole enää mielekästä. Ryhmässä tulisikin ottaa huomioon ryhmäläisten mahdolliset niin kutsutut tasoerot ja oppimistavat, jotta negatiivista kilpailua ei syntyisi. Vaikka ryhmäopetuksessa onkin kyse ryhmästä, oppilaiden joukosta, tulisi jokainen oppilas huomioida myös yksilönä.

Toiseksi ryhmässä opiskelu on sosiaalista kanssakäymistä, mikä vaikuttaa lapsen minän kasvamiseen ja muodostumiseen. Ryhmässä opitaan kommunikoimaan erilaisten ihmisten kanssa. Jos ryhmän toiminta on edistyksellistä ja ryhmän jäsenet tulevat hyvin toimeen keskenään, ryhmällä on yhdenmukaistava vaikutus sen jäseniin. (Himberg & Jauhiainen 1998, 106.) Ryhmässä oppiminen ja työskentely kehittävät oppilasta ihmisenä ja oppijana. Tuovila (2003, 171) tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että suurin osa hänen tutkimukseensa osallistuvista lapsista koki musiikkiopisto-opintonsa yksinäiseksi; opistolle lähtiessään lapset joutuivat luopumaan kavereiden kanssa vietetystä vapaaajasta. Ryhmässä opiskelu saattaisi motivoida oppilasta ja auttaa häntä muodostamaan kuvan omista taidoistaan. Ryhmäläisten kanssa voisi keskustella oppimistaan uusista asioista, ehkä jopa opettaa toisiaan. Jos ryhmän jäsenet tulevat hyvin toimeen keskenään, soittokaveriin on helppo samaistua, koska ryhmän jäsenet ovat samanlaisessa tilanteessa toisen soittoa harrastavan lapsen kanssa (Cantell 2010, 67).

On tärkeää, että oppilaat voivat työskennellä eri ryhmissä. Näin he voivat saada kokemuksia ryhmässä toimimisesta eri ihmisten kanssa. (Cantell 2010, 23.) Tästä hyvä esimerkki voisi olla Joensuun konservatorion lastenorkesterit. Orkesterit on jaettu eritasoihin soittajiin, joten lapsi vaihtaa orkesteria edistyksensä mukaan muutaman vuoden välein.

7 Tutkimustulokset

7.1 Opettaja motivoi oppilasta

7.1.1 Tutustuminen

”On tärkeää tuntea oppilas.”, pianonsoitonopettaja.

Opettaja voi käyttää tunnin alussa aikaa tutustumiseen esimerkiksi sillä aikaa, kun oppilas ottaa soittimensa esiin ja kaivaa nuottejaan laukusta. Näin ehtii hyvin kysellä kuumuisia ja tutustua oppilaaseen. On tärkeää tietää oppilaansa kiinnostuksen kohteet ja

elinympäristö. Oppilasta voi yrittää motivoida hänen muiden harrastusten kautta; jos oppilas harrastaa tanssia, voidaan yhdistää musiikki tanssiin. Tutustuminen toisiinsa voi antaa vapaamman kentän tekemiseen ja harjoitteluun.

Oppilasta yritetään innostaa soittamaan musiikista käsin: soittaminen kuulostaa kivalta ja olisi mukava oppia soittamaan. Musiikkiin tutustuminen muun muassa sitä kuuntelemalla voi herättää oppilaan soittomotivaatiota. Oppilas voi tutustua musiikkiin esimerkiksi kuuntelemalla opettajan soittoa, käymällä konserteissa tai Internetin avulla.

7.1.2 Opetellaan uutta kappaletta

Kun lapsi saa läksyksi uuden kappaleen, opettaja soittaa yleensä muutaman vaihtoehdon, joista oppilas saa valita mieleisensä kappaleen. Tietyissä tilanteissa oppilaan kehityksen kannalta on valittava tietyt kappaleet, vaikeivät ne olisikaan mieleisiä oppilaalle. Jotkut asiat on opeteltava, jotta oppilas edistyy. Oppilaalle voidaan kertoa, miksi tietty kappale soitetaan ja mitä siitä opitaan.

Opettajan soitosta oppilas voi luoda hyvän kuulokuvan kappaleesta. Oppilas näkee opettajasta myös hyvän soittoasennon. Kun opettaja soittaa malliksi, oppilas voi esimerkiksi seurata nuottia opettajan vieressä ja osoittaa sormella, mitä kohtaa nuotista opettaja soittaa. Näin oppilas oppii samalla hahmottamaan ja lukemaan nuotteja. Kun oppilas seuraa nuotista, mitä opettaja soittaa, keskittyy oppilas kuuntelemaan ja seuraamaan nuottia yhtä aikaa.

Opettajan soiton jälkeen nuottia voidaan tutkia yhdessä; miltä kappale näyttää ja miltä se on kuulostanut. Opettaja voi kertoa soitettavan kappaleen tyylistä ja tyylikaudesta. Esimerkiksi kun opetellaan barokin ajan tanssia, opettaja voi kertoa barokin ajan vaateuksesta ja liikkumisesta musiikin tahtiin. Kappaleen nimi kertoo yleensä tunnelmasta ja mahdollisesti sen soittotavasta; esimerkiksi, jos kappaleen nimi on ”Kedolla”, se soitetaan todennäköisesti eri tavalla, kuin jos kappaleen nimi olisi ”Kissanpentu”. Opettaja ja oppilas voivat yhdessä keksiä kappaleesta esimerkiksi tarinan. Mielikuvan saaminen tekee yleensä kappaleen harjoittelun, omaksumisen ja esittämisen miellyttävämmäksi.

Viulunsoitonopetuksessa on tärkeää opetella ensin rytmit, koska kappale pysyy kasassa rytmin avulla. Äänen löytäminen on vaikeaa, koska viulu ei ole tasavireinen soitin; sormen on oltava kielellä täsmälleen oikealla paikalla, jotta soiva ääni on oikea. Alussa äänet ovat vielä toissijaisia, ja ne löytyvät myöhemmin, kun kappale pysyy kasassa rytmin avulla.

Haastavia rytmejä voidaan opetella esimerkiksi taputtamalla. Rytmejä voidaan lukea titi-taa -tavuilla tai opettaja ja oppilas voivat keksiä yhdessä soitettavaan kappaleeseen laulunsanat. Keksittyjen sanojen tai tarinan avulla oppilas voi löytää rytmin helposti ja kappaleen melodiakin saattaa jäädä mieleen paremmin. Jotkut lapset oppivat helposti riimit, sanat ja leikit jopa ulkoa. Sanat saattavat tehdä kappaleesta ja sen soitosta hauskemman. Rytmejä voidaan taputtaa paitsi kädet yhteen myös keholla; oppilas voi esimerkiksi istua pianopenkillä ja jalat ja kädet tekevät omaa rytmiään.

Opettaja voi laulaa tai soittaa mukana, kun oppilas opettelee uutta kappaletta. Yleensä lapsi ei osaa alussa lukea vielä nuotteja kunnolla, joten kappaleet opetellaan korvakuvalla. Vaikka lapset eivät osaisi lukea nuotteja, pyritään kuitenkin hahmottamaan esimerkiksi hypyt ja asteikkokulut. Opettaja voi soittaa tilanteen mukaan omalla soittimellaan tai samalla oppilaan kanssa. Näin oppilaalle voi tulla tunne, että musiikkia tehdään yhdessä. Opettaja voi soittaa samaa oppilaan kanssa tai keksiä vaikka säestyskompin oppilaan kappaleeseen.

Pienten oppilaiden kanssa voidaan laulaa tunnilla yhdessä esimerkiksi soittoläksyjä. Laulamiseen on hyvä totuttautua heti alkeisopetuksessa, sillä se on olennainen osa musiikkiharrastusta. Laulamissa voidaan käyttää solmisaatiotavuja, Do, Re, Mi, Fa, So, La, Ti, sävelten niminä. Solmisaatiotavut ovat hyvä konkreettinen tapa laulaa; lapsi ymmärtää sävelkorkeuksien erot paremmin kuin, jos lauettaisiin absoluuttisilla sävelnimillä (esimerkiksi D, E, Fis). Solmisaatiotavut ovat samat sävellajista riippumatta. Näiden avulla lapsi voi oppia säveltapailun alkeet. (ks. esim. G. Szilvay: Violin ABC Book A)

Joillekin oppilaille, varsinkin pojille, on tärkeää, että joskus soitetaan tuttuja kappaleita, esimerkiksi lastenlauluja tai ajankohtaisia hittejä. Silloin oppilas voi soittaa tasoonsa nähden vaikeampia teknisiä asioita, kun harjoiteltavana on tuttu ja motivoiva kappale.

7.1.3 Soittotunnin kevennys

Lapsi ei jaksakaan istua 45 minuutin pituista soittotuntia paikoillaan. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän hänen täytyy yleensä päästä liikkumaan. Soittotunteja onkin hyvä keventää pienillä tauoilla. Taukoja ja kevennyksiä tulisi pitää opettajan vaiston mukaan. Olisi hyvä, että opettaja huomaisi, kun lapsi ei enää jaksaa työskennellä intensiivisesti. Oppilas saa tauon esimerkiksi silloin, kun opettaja soittaa hänelle malliksi. Vaikka lapsi seuraaisikin opettajan soittoa intensiivisesti, hän saa tauon omasta soitostaan, ja keskittyminen on hieman erilaista. Tällaisen pienen tauon jälkeen oppilas saattaa taas jaksaa paremmin keskittyä soittotuntiin.

Joskus lapsi saattaa tarvita energian purkauksen, ja hän voi juosta vaikkapa flyygeliä ympäri tai hän voi käydä hyppimässä oppilaitoksensa rappusia. Lapsi voi vaikka piirtää taululle sillä aikaa, kun opettaja etsii oppilaalle uutta läksykappaletta. Joskus tunneilla voidaan tehdä tehtäviä: esimerkiksi nuottikirjoitustehtäviä tai jopa pelata musiikkiaiheisia tietokonepelejä. Jotkut oppilaat pitävät väreistä ja värittämisestä, ja he voivat tilanteen mukaan värittää nuottivihkojaan. Yleensä kuitenkin oppilas värittää kuvansa kotona.

Pieni tauko tai kevennys on hyvä tapa jaksottaa soittotunti esimerkiksi siten, että aluksi keskitytään tiiviisti ensimmäiset 20 minuuttia, ja sitten voidaan pitää noin viiden minuutin hengähdystauko tai keventää soittotuntia muuten, minkä jälkeen lapsi jaksaa keskittyä vielä loppuajan soittotunnistaan. Myös orkesterissa tauko on tärkeä pitkän istumisen jälkeen, sillä lapset eivät jaksaa välttämättä keskittyä pitkään harjoitukseen ilman taukoa, vaan heidän tarvitsee niin sanotusti purkaa energiaansa esimerkiksi juoksemalla oppilaitosta ympäri. Lisäksi tauolla lapsilla on aikaa tutustua toisiinsa.

7.1.4 Oppimisen ilo

Suurin palkinto, minkä oppilas voi soittotunneillaan saada, on oppimisen ilo, mihin opettajan tulisi aina pyrkiä. Oppimisen ilo koetaan yhdessä oppilaan kanssa. Oppilas on

yleensä onnellinen siitä, kun jokin asia onnistuu ja varsinkin silloin, kun on ollut jokin haastava tai hankala asia opeteltavana. Lapsi saattaa innostua soittamaan opittua vaikeaa paikkaa näyttääkseen, kuinka hyvin hän sen nyt osaa. Myös opettaja voi olla iloinen ja innostunut, mikä välittyy oppilaalle eräänlaisena sanattomana palkintona ja tuo tunnille mukavan tunnelman. Opettajan innostus voi olla suurikin motivoiva tekijä, ja sen vaikutus saattaa kestää kotiin asti.

Opettajat palkitsevat oppilaitaan kehumalla heitä. Joskus oppilaasta riippuen opettaja voi kirjoittaa läksyvihkoon terveiset vanhemmille, jos jokin asia on mennyt erityisen hyvin. Lapsi muistaa palautteen pidempään, kun se on kirjallisena vihkossa ja hän voi muistella myöhemmin, kun hän onnistui jossain.

Opettaja antaa sanallista palautetta ja kannustaa oppilastaan. Ihminen tarvitsee positiivisen palautteen. Jos opettajalla olisi jotain negatiivista sanottavaa, hän kääntää sen positiivisemmaksi esimerkiksi huumorin avulla: ”Nyt ryhdytään yhdessä hommiin. Kääritään hihat ja katsotaan, missä on ongelma.” Asioita ei kuitenkaan voi kaunistella, mutta palautteenannon tapa vaihtelee tilanteen mukaan. Esimerkiksi esitystilanteissa palaute tulisi käydä läpi hienovaraisemmin kuin tunnilla sattuneiden kommellusten palautteet. Positiivista palautetta saava lapsi kokee, että on pidetty ja hyvä, minkä seurauksena kehitys voi olla paljon nopeampaa.

Joskus kappaleen voi esimerkiksi merkitä tarralla, kun se on valmis. Tarra voi olla ikään kuin piste i:n päällä sanallisen palautteen lisäksi. Joskus oppilas voi odottaa tarraa, jolloin opettajan tulee perustella, miksi sitä ei voi joka kerta saada. Liiallinen palkitseminen konkreettisilla tavaroilla saattaa vesittää oppimisen ilon. Jos kappale ei mene hyvin ja saisi palkinnon, ei tunne olisi hiin hyvä kuin silloin, kun oppilas itse huomaa oppivansa.

Oppilaan motivoituminen on paljon kiinni opettajasta ja hänen luonteestaan. Jos opettajan perusasenne on kannustava ja opettaja arvostaa oppilastaan, voi opettajana olla ankara tai mukava ja oppilas edistyy. Jos taas opetuksen pohjalla on jokin ärtymys, ja perustunnelma on huono soittotunneilla, voi opettaja antaa vaikka mitä palkintoja, muttei motivointi toimi.

7.1.5 Positiivinen kilpailu

Opettajat kannustavat oppilaitaan käymään konserteissa. Joillakin opettajilla on luokansa seinällä tarrataulu, johon merkitään oppilaiden konserttikäynnit. Tarrataulu on kaikkien oppilaiden nähtävillä, minkä on havaittu aiheuttavan positiivista kilpailua oppilaiden välillä. Yleensä pääsääntönä on ollut se, että oppilaan tulisi käydä ainakin yhdessä konsertissa lukukauden aikana. Oppilaat voivat käydä oman oppilaitostensa konserteissa tai vaikka kaupunginorkesterin konsertissa tilanteidensa mukaan. Se, joka on eniten käynyt konserteissa ja kerännyt tarroja taululla, saa palkinnoksi esimerkiksi karkkipussin tai CD-levyn. Kaikille oppilaille konserteissa käynti ei ole mahdollista muun muassa kuljetusmahdollisuuksien tai muiden harrastusten takia. Kukaan ei ole kuitenkaan kokenut pienimuotoista kilpailua lannistavana.

Ryhmässä voidaan vuoden lopussa jakaa stipendejä menestyneille oppilaille. Stipendin voi valita esimerkiksi pitämällä äänestyksen ryhmän kesken, kuka on ryhmän ”hyvä tyyppi” tai ”tähtisoittaja”. Opettajakin voi valita itse omista oppilaastaan yhden stipendin saajan. Vähitellen lapset oppivat, että joka vuosi jaetaan stipendit, mikä voi kannustaa tavoittelemaan seuraavan vuoden stipendiä.

7.2 Ryhmätunnit

7.2.1 Pianonsoiton ryhmätunnit

Pianonsoitonopettajat pitävät ryhmätunteja, joissa yleensä on tarkoituksena harjoitella esiintymistä. Tunneilla harjoitellaan myös esiintymiskäyttäytymistä, kuten niausta ja kumarrusta. Esiintyminen ei kuitenkaan aina tarkoita sitä, että kappaleet osattaisiin kokonaan ja ulkoa, vaan ryhmätunnille voi mennä soittamaan myös keskeneräisiä kappaleita. Riittää, jos oppilas osaa kappaleesta esimerkiksi jonkun sivun tai osan. Vaikka kappaleita ei ole pakko osata ulkoa tai kokonaan, oppilaat yleensä haluavat osata läksykappaleensa ryhmätunnilla mahdollisimman hyvin. Opettajien mielestä ryhmätunnit vievätkin asioita todella paljon eteenpäin, sillä oppilaat itse asettavat itselleen haasteita ja tavoitteita.

Ryhmätunnit tukevat yksilöopetusta, ja ne tavallaan ryhmittävät koko soitto-opiskelua. Ryhmätunnilla soitettut läksykappaleet voivat olla ikään kuin suoritettuja ja valmiita; ryhmätunti on läksykappaleen maali. Kappaletta ei kuitenkaan aina tarvitse harjoitella esityskuntoon asti; opettaja ei aina vaadi viimeistä, lopullista tempoa, tai kappaletta ei tarvitse opetella ulkoa. Joskus ryhmätunneilla voidaan tehdä muutakin kuin soittaa: esimerkiksi perustaso 1 ryhmässä voidaan opetella sorminumeroita, nuotinlukua, ylen- nys- ja alennusmerkkejä tai muita teoreettisia asioita. Tunneilla voidaan soittaa myös jotain vapaampaa, mikä ei ole läksykappale vaan esimerkiksi oppilaan itse opettelema.

Yleensä ryhmätunnit pidetään opettajan luokassa, mutta konserttiharjoitukset pidetään musiikkiopiston juhlasalissa tai auditoriossa, joissa oppilaskonsertit järjestetään. Ryhmätunneilla on yleensä keskimäärin viidestä seitsemään oppilasta. Jotkut opettajat ovat jakaneet ryhmät kolmeen osaan: ryhmässä yksi käyvät perustaso 1 tasoiset oppilaat, ryhmässä kaksi perustaso 2 oppilaat ja ryhmässä kolme perustaso 3 ja siitä pidemmällä olevat oppilaat. Joillakin opettajilla on jaettu ryhmät nuorempiin ja vanhempiin oppilaisiin. Joskus ryhmissä on kaikenikäisiä, jos oppilas ei ole päässyt omaan ryhmäänsä. Välillä oppilaille tekee hyvää kuulla eri-ikäisiä ja -tasoisia oppilaita. Ryhmätunnilla opitaan tuntemaan muut – varsinkin samanikäiset – oppilaat.

Tunneilla opetellaan myös keskittymään ja kuuntelemaan toisten soittoa. Joskus oppilaat saattavat antaa palautetta toisilleen, jolloin oppilaat oppivat sekä palautteen antoa että sen vastaanottamista. Joskus myös opettaja voi antaa palautetta, mutta jotkut asiat jätetään omalle soittotunnille. Kaikki eivät välttämättä koe miellyttävänä, jos soittoa aletaan korjata muiden oppilaiden kuullen. Joskus oppilas voi tarvittaessa soittaa kappaleensa uudestaan, kun on ensin keskusteltu opettajan kanssa, että mikä olisi voinut mennä toisin.

Oppilaat vertaavat usein omaa soittoaan muihin. Ryhmätunneilla he oppivat huomaamaan, että oppilaat ovat eri tasoilla soitossa. Yleensä ryhmätunnit herättävät positiivista kilpailua. Joskus kuitenkin saattaa olla niin sanottua pientä nokittelua, mikä on koulun arkielämää. Oppilaat vertaavat pärjäämistä. Joskus ryhmätunnilla oppilas voi kuulla sellaisen kappaleen, jota itse on harjoitellut aiemmin. Näin oppilaat oppivat kuulemaan erilaisia versioita samasta kappaleesta ja että oma tulkinta on tärkeää. Oppilaat oppivat

kuulemaan, että jokainen soittaa hieman eri tavalla eikä ole tarkoitus olla toisten kopioita.

Ryhmätuntien yksi tavoite on vähentää mahdollista esiintymisjännitystä konserteissa. Lapset voivat oppia, ettei ryhmätunneilla tarvitse jännittää eikä tilanne ole loppujen lopuksi kovin erilainen kuin omalla soittotunnilla. Jos ryhmätunneilla käynnissä on ollut taukoa, niitä saattaa jännittää enemmän, mutta yleensä jännitys ajan myötä vähenee.

7.2.2 Viulunsoiton ryhmäopetus

Viulunsoitonopettajien haastatteluissa tuli esille kahdenlaisia ryhmiä: pieniä ryhmiä, joissa on kahdesta kolmeen oppilasta, sekä orkestereita, joissa oppilaita on yli kymmenen.

Opettajat pitävät yksilöopetuksen lisäksi ryhmätunteja. Varsinkaan alkeisopetuksessa oppilaat eivät jaksakaan keskittyä 45 minuutin tuntia, joten soittotunti jaetaan yksilö- ja ryhmätunniksi. Tällöin soittotunteja on kaksi kertaa viikossa, jolloin oppilaan edistyminen on paljon nopeampaa. Ryhmätunnilla käy 2-3 aloittanutta oppilasta, joten ryhmät ovat alussa hyvin tasavertaisia. Jotkut lapset oppivat ryhmässä paremmin ja ovat innostuneempia ryhmäopetuksesta. Ryhmätunnilla voidaan samalla opetella yhteissoiton alkeita. Kaikille ryhmäopetus ei kuitenkaan sovi; on hiljaisia ja ujoja lapsia, jotka eivät tykkää hälystä vaan haluavat omaa rauhaa ja keskittymistä.

Kun muutama vuosi on kulunut, ryhmän kesken alkaa näkyä eroja; toiset oppilaat kehittyvät toisia nopeammin. Opettajan pitää olla herkkä huomaamaan, kun toinen edistyy nopeammin. Silloin pitää osata huolehtia, ettei kenellekään tule paha mieli ja että kaikilla on mahdollisuus kehittyä omaan tahtiin. Kaikkien oppilaiden soitosta etsitään hyviä puolia, ja heitä on hyvä kehua, jos he onnistuvat omalla tasollaan. Tärkeintä on yhteissoitto, eikä se, kumpi osaa soittaa paremmin.

Jousiorkesterissa on eri instrumenttien soittajia: viulu, alttoviulu, sello sekä kontrabasso. Joskus joukossa voi vieraila myös puhallinsoittimia. Joensuun konservatoriolla on eritasoisia orkestereita. Pikkuparrut-niminen orkesteri on ensimmäinen orkesteri, johon voi

mennä mukaan jo heti soittoharrastuksen alkuvaiheissa. Myös orkesterien sisällä on tasoeroja; kehittyessään oppilas voi siirtyä esimerkiksi kolmosviulusta haastavampaan kakkosviuluun. Kun oppilas kehittyy perustaso 2 -tasolle, hän on valmis siirtymään seuraavalle orkesteritasolle Orkesteri X:ään. Orkesterit kokoontuvat kerran viikossa.

Hyviä puolia ryhmäopetuksessa on, kun lapset näkevät muidenkin harrastavan soittamista. Oppilaat tarkkailevat toisiaan ja oppivat toisiltaan. Kun kaveri osaa soittaa jonkun kappaleen, se innostaa toista harjoittelemaan enemmän. Opettaja voi pyytää oppilaita soittamaan ryhmätunnilla yksitellen ja huomioida soitosta hyviä puolia. Ryhmäopetus motivoi lapsia ja kotona harjoittellessa heillä on mielessä, että joku muukin tekee tätä samaa.

Ryhmäopetuksessa yhtenä haasteena on saada kaikki innostumaan mukaan. Ryhmässä on aina joku heikoin lenkki. Opettajan pitäisi saada oppilaan itsetunto kohoamaan ja saada myös ryhmä auttamaan oppilasta, että hän tuntisi kuuluvansa ryhmään. Ryhmäopetuksessa on myös haastavaa saada oppilasten innostus pysymään ja pitää ilmapiiri positiivisena. Tunnit pitää olla suunniteltu niin, että ne toimivat.

Pojille ryhmäopetus on erityisen tärkeää. Poikia pitäisi olla ryhmässä useampia, etteivät pojat jäisi yksin tyttöjen keskelle tai pitäisi järjestää oma poikaryhmä. Pojat pitää ottaa huomioon erilaisina kuin tytöt. Pojat ovat yleensä vilkkaampia eikä heitä kannata vaatia liian ankarasti olemaan yhtä kiltisti kuin tytöt. Tämä vaatii opettajalta niin sanottua rohkeaa ja luovaa hulluutta.

7.2.3 Oppilaiden ajatuksia ryhmäopetuksesta

Pienessä ryhmässä oppilaiden välillä havaittiin tasoeroja. Kehittyneempi oppilas hyötyy omasta mielestään enemmän yksilö- kuin ryhmäopetuksesta, koska etenemistähti ryhmässä oli hänelle hidasta. Hitaammin edistyvät oppilaat voivat oppia edistyneemmiltä oppilailta. Edistyneemmän oppilaan soitosta he voivat löytää erilaisia yksityiskohtia kuin opettajan soitosta, ja voivat motivoitua harjoittelemaan niitä asioita itse kotona. Oppilaiden mielestä ”on helppo soittaa kaverin kanssa yhdessä kun jos sekoaa, niin on helppo kuulla missä mennään.” Edistyneemmille oppilaille ryhmäopetuksesta on hyötyä

muun muassa siinä, että oppii soittamaan yhdessä ja kuuntelemaan muita soittajia. Kuitenkaan edistyneemmät oppilaat eivät ole kokeneet oppineensa hitaammin edistyneeltä oppilaalta. Vaikka ryhmässä on tasoeroja, hitaammin edistyneet eivät ole kokeneet ryhmäopetusta tai siinä ilmeneviä tasoeroja epämiellyttävänä. Tulosten mukaan ryhmäopetus voi saada aikaan positiivista kilpailua ja kannustaa hitaammin eteneviä oppilaita harjoittelemaan enemmän.

7.3 Soitto kotona

7.3.1 Läksyjen teko

Joskus oppilaalle ei ole selvää, kuinka paljon hänen olisi hyvä harjoitella viikon aikana. Tällöin opettaja voi tehdä oppilaansa kanssa yhdessä harjoitteluaikataulun. Aikataulua tehdessä voidaan esimerkiksi sopia, minä päivänä oppilas harjoittelee, kuinka kauan tai kuinka monta kertaa tiettyä kappaletta harjoitellaan tiettyinä päivinä. Jos oppilas ei ole motivoitunut harjoitteluun, harjoittelumäärät voivat aluksi olla pienet. Harjoittelumäärää ja niin sanottuja vapaapäiviä voidaan muuttaa vähitellen. Näin oppilas voi itse huomata, minkälaisella harjoittelumäärällä hän edistyy ja ehkä jopa motivoituu harjoittelemaan enemmän, kuin aikatauluun on kirjoitettu.

Oppilaalla voi olla harjoituspyramidi (ks. liite 4), jonka lokeron oppilas voi aina värittää harjoiteltuaan opettajan kanssa sovitun määrän viikossa. Kun pyramidin kaikki lokerot ovat väritetty, oppilas voi saada esimerkiksi pienen palkinnon. Pyramidin lokeroita voisi olla sen verran, että se tulee väritetyksi noin kerran lukukaudessa. Näin palkitsemista ei tule ”liikaa”, vaan se voi motivoida sopivissa määrin harjoittelemaan läksyt kotona. Tällöin lapsi voi myös olla varma, että on harjoitellut tarpeeksi, eikä hänen tarvitse muurehtia, että olisi harjoitellut liian vähän.

Yhtenä hyvänä kotiharjoittelun motivointikeinona voi olla taulukko luokan seinällä (ks. liite 5), johon oppilas voi kerätä viivoja erilaisista suorituksista. Viivoja voidaan kerätä kotiharjoittelusta, jos oppilas on harjoitellut tarpeeksi läksyjä. Viivan voi saada myös tunnilla opitusta asiasta, tai ryhmäläiset voivat jokainen ansaita viivan hyvin menneestä tunnista. Opettaja voi käyttää myös käyttäytymisviivoja, jos oppilas ei ole jaksanut keskittyä tunnilla ja on ollut soittotunnilla villi. Opettaja voi keksiä mielikuvituksen mu-

kaan lisää viivojen ansaitsemistapoja. Oppilaan kerättyä tietyn määrän viivoja opettaja voi keksiä sopivan palkinnon. Tämän motivointikeinon on todettu innostavan lapsia ja olevan tehokasta muun muassa oppilaan edistymisen kannalta.

Yleensä oppilaan läksyissä on jokin haastava opeteltava. Nämä mahdollisesti hankalat ja epämiellyttävät kohdat oppilaan kannattaisi harjoitella ensin ja yleensä vaikeat paikat kannattaa opetella jopa ulkoa. Vaikeiden harjoitusten jälkeen soitosta voi jälleen nauttia.

On tärkeää, että läksyt ovat selkeät oppilaalle ja että oppilas osaa varmasti opetella ne kotona. Näin kappale menee eteenpäin taas seuraavalla soittotunnilla. Joissakin alkeisvihkoissa on mukana CD-levy, josta oppilas voi kuunnella läksykappaletta myös kotona.

7.3.2 Vanhempien tuki

”On tärkeää, että kotona on tuki.”

Vanhemmat ovat hyvin tärkeässä roolissa lapsen soittoharrastuksessa. Vanhemmat ovat muun muassa tukena, kuulolla ja seuraamassa lapsen harjoittelua. Mitä nuorempi lapsi on, sitä suurempi merkitys vanhemmilla on yleensä lapsen soittomotivaatioon. On tärkeää, että vanhemmat ymmärtävät, mistä soittoharrastuksesta on kyse, mikä ei aina ole itsestäänselvyys. Soittoharrastus on yleensä tavoitteellista, minkä eteen täytyy tehdä läksyjä ja harjoitella kotona. Soittoharrastus tarvitsee yleensä säännöllisyyttä; on tehtävä tietyt tavoitteet ja suoritukset aivan kuten koulussa. Opettajien mielestä vanhemmat pitäisi saada aktiivisemmaksi.

Lapsilla saattaa olla harrastuksia useina päivinä viikossa. Vanhempien tulisi huolehtia, että lapselle jää aikaa harjoitella soittohäksyjä koululäksyjen ja mahdollisesti muiden harrastusten lisäksi. Kaikilla lapsilla ei välttämättä voi riittää motivaatiota, jos heillä on useita harrastuksia viikossa.

Joidenkin oppilaiden – varsinkin alkeisopetuksessa olevien – vanhemmat käyvät mukana soittotunneilla. Näin vanhemmat voivat tarvittaessa auttaa lasta kotona soittohäksyis-

sä. Viikon väli oppilaalla, joka ei vielä hahmota juuri paljoa soitosta, on liian pitkä aika opetella esimerkiksi pelkästään korvakuulolta. Joskus vanhempien läsnäolo saattaa vaikuttaa oppilaan keskittymiseen. Jotkut keskittyvät paremmin silloin, kun vanhempi on tunnilla mukana, jotkut taas paremmin silloin, kun ovat kahden opettajan kanssa. Yleensä lapsi kuitenkin unohtaa, että vanhempi on seuraamassa tuntia ja näin soittotunti on oppilaan ja opettajan kahdenkeskinen asia.

Vanhempien kanssa voidaan keskustella lapsen saavutuksista ja tulevaisuuden tavoitteista. Myös lapsen kanssa voidaan keskustella tavoitteista, mutta niiden tulee olla lähitavoitteita, sillä lapsi ei välttämättä ymmärrä ajankulua, jos tavoitteena on tehdä jotain ”tänä keväänä”. Oppilaalle voi esimerkiksi asettaa tavoitteeksi soittaa yhdessä jonkun toisen oppilaan kanssa tai harjoitella johonkin esitykseen.

Opettajan ja oppilaan vanhemman välillä tulisi olla välittömät keskusteluvälit puolin ja toisin; mikä voisi olla toisin tai mitä toiveita vanhemmilla olisi harrastuksen suhteen. Vanhempien kanssa tulisi keskustella lapsen kehityksestä ja etenemisestä soittoharrastuksessa. Jos opettaja ei tapaa vanhempia ja asiat jäävät opettajan ja oppilaan välisiksi, eivät viestit välttämättä kulje kotiin vanhemmille asti. Vanhempien olisi hyvä tietää, miten lapsi pärjää harrastuksen parissa. Vanhemmille on suunnitteilla pitää syksyllä infotilaisuus, jossa käydään läpi, mitä vanhemmilta ja oppilailta odotetaan soittoharrastuksessa ja mistä tässä oikein on kyse.

Sillä, että omistaa oma instrumentin, on suuri vaikutus oppilaan soittomotivaatioon. Opettajan tulisi keskustella vanhempien kanssa oman instrumentin merkityksestä ja kannustaa heitä hankkimaan sellainen. Oman instrumentin hankkiminen lapselle on tärkeä asia. Silloin lapsi voi huomata vanhempiensa arvostavan soittoharrastusta.

Opettajat näkevät oppilaiden vanhempia hyvin vaihtelevasti. Jotkut vanhemmat tuovat oppilaat soittotunneille, mutta joitakin vanhempia opettajat tapaavat ainoastaan oppilaskonserteissa. Tarvittaessa opettajat ovat soittaneet vanhemmille sopiakseen tapaamisen tai keskustellakseen oppilaan tilanteesta. Jotkut vanhemmat saattavat kokea hankalaksi pitää yhteyttä opettajan kanssa. Jotkut opettajat ovat järjestäneet vanhemmille keväisin vanhempainvartin, jossa opettaja ja vanhempi tai vanhemmat voivat keskustella oppilaan soitosta, kuinka lukuvuosi on mennyt, miten oppilas ja vanhemmat ovat sen koke-

neet ja minkälaiset tavoitteet asetetaan tulevaisuudelle. Tämä vartti on yleensä yhdistetty oppilaan soittotuntiin käyttämällä 15 minuuttia oppilaan soittotunnin alusta tai lopusta. Tämä voi olla vanhemmalle helpompi aikataulu järjestää. Näin opettajan ja vanhemman ei tarvitse erikseen sopia tapaamista.

8 Lopuksi

Motivointi on jokapäiväinen kysymys opettajan työssä. On tärkeää, että opettaja ottaa selvää oppilaastaan, hänen motiiveistaan ja intresseistään. Opettajallaan on vain mielikuvitus rajanaan miettiessään lapsen motivointia soittamiseen.

Ryhmäopetus on hyvin ajankohtainen asia myös soitonopetuksessa. Tämän opinnäytetyön myötä on kerätty teoreettista tietoa erilaisista ryhmäopetusmuodoista ja motivaatioon liittyvissä kysymyksistä. Tutkimuksen tuloksissa nähdään käytännön esimerkkejä motivoinnista ja ryhmän vaikutuksesta motivointiin. Haastattelujen myötä kokeneilta opettajilta on saatu vinkkejä oppilaiden motivointiin, joita varsinkin aloittelevat opettajat voivat halutessaan käyttää tulevaisuudessa omassa opetustyössään. Tulosten avulla voidaan parantaa tietoisuutta ryhmäopettamisesta, josta on myös käytännön hyötyä tulevaisuudessa.

Soittoharrastus musiikkioppilaitoksissa on tavoitteellista; oppilaiden tavoitteina on suorittaa tasosuoritukset edistymisensä mukaan, mitä varten oppilaiden täytyisi harjoitella soittoläksyjään kotona. Vanhempien tuki ja ymmärrys harrastuksen parissa on äärimmäisen tärkeä lapselle. Tuloksissa kävi ilmi, että opettajat ovat huomanneet kiireen tunteen lasten elämässä; lapsilla voi olla useita harrastuksia, joiden vuoksi heillä ei välttämättä riitä aika harjoitella tarpeeksi soittoläksyjään.

Opinnäytetyö tehtiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aihetta oli olennaista tutkia havainnoimalla omaa opetustaan sekä haastatteleamalla Joensuun konservatorion opettajia ja heidän oppilaitaan. Tässä työssä haastateltavien lukumäärä jäi alle kymmeneen, mikä on melko pieni otanta tällaisessa aihepiirissä. Aiheeseen täydellinen perehtyminen vaatisikin jatkotutkimuksia ja muun muassa suurempaa otantaa.

Opettajilla on käytössään erilaisia motivoinnin työkaluja. Tutkijoiden kehittänyt ”Juliuksen farmi” (ks. liite 3) koettiin Joensuun konservatorion opettajien koekäytössä joillakin oppilailla toimivaksi. Tämä menetelmä on ollut käytössä myös tutkijoilla itsellään. Varsinkin pienet oppilaamme saavat yleensä palkinnoksi valita itselleen mieluisan tarran, mikäli he ovat onnistuneet kotiläksyissään tai tunnilla hienosti. Jokaisella tunnilla tai jokaisesta hienosta asiasta ei tarraa voi antaa, sillä muuten siitä menisi ilo. Tarran saatuaan oppilas tietää onnistuneensa erityisen hienosti.

Tärkeänä yhteenvetona voidaan todeta motivointityökalujen olevan tilanne- ja henkilökohtaisia; opettajan täytyy itse miettiä ja kokeilla, kenelle oppilaalle mikäkin keino sopii missäkin tilanteessa. Motivoinnin työkalut voivat olla myös soittotunti- tai kappalekohtaisia. Opettajat eivät voi lyödä lukkoon mitään tiettyä tapaa motivoida tai opettaa, koska oppilaat ja opetustilanteet ovat niin erilaisia.

Lähteet

- Byman, R. 2002. Voiko motivaatiota opettaa? Teoksessa Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) *Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia*. Jyväskylä: PS-kustannus (Gummerus), 25–41.
- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. *Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. 1994. Promoting self-determined education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 38, 3–14.
- Enkenberg, J. 2002. Uuden pedagogiikan perusta. Teoksessa Julkunen, M.-L. (toim.) *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. Helsinki: WSOY, 157–177.
- Helander, A. 2005. Musiikinopettajan tie mestarista paimeneksi. *Rondo – Klassisen musiikin erikoislehti* 10/2005: 58.
- Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. *Suhteita. Minä, me ja muut*. Helsinki: WSOY.
- Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R., & Vidjeskog, J. 1995. *Psykologia 2 – Kehittyvä ihminen*. Helsinki: WSOY.
- Joensuun konservatorio. 2004. Musiikkiopiston opetussuunnitelma 1.8.2004–.
- Juvonen, A. & Anttila M. 2008. Kohti kolmannen vuosituhanen musiikkikasvatusta osa 4: Luokanopettajaopiskelijat ja musiikki. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Lahtinen, P. & Miettinen, R. 2009. Arjen ihmeet – Oppilaan itsearvioinnin hyödyntäminen soitonopetuksessa. Teoksessa Hannula, K. & Rautio, T. (toim.) *MusTaa valkoisella. Kirjoituksia musiikin ja tanssin pedagogiikasta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 92–105.
- Nurmi, T., Rekiaro, I. & Rekiaro, P. 1995. *Suomalaisen sivistyssanakirja*. Helsinki: Gummerus.
- Pirnes, U. 1995. *Kehittyvä johtajuus: Johtamisen dynamiikka*. Helsinki: Otava.
- Rantala, T. 2007. Oppimisen ilo ei kuuntele pitkiä puheita. *Soolibooli* 1/2007: 16–19.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. *Oppiminen ja koulutus*. Helsinki: WSOY.
- Szilvay, G. 2005. *Violin ABC, Book A*. Helsinki: New edition by Fennica Gehrman.
- Tuovila, A. 2003. “Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Helsinki: Sibelius Akatemia. *Studia Musica* 18.
- Vilkko-Riihelä, A. 1999. *Psykye: psykologian käsikirja*. Helsinki: WSOY.
- Yli-Luoma, P. 2003. *Hyvä opettaja*. Sipoo: International Multimedia & Distance Learning.

Kysymyksiä opettajille

Ryhmäopetuksesta

Opetatko ryhmiä omasta tahdosta vai työnantajan pyynnöstä?

Kuinka monta oppilasta sinulla on ryhmässä?

Ovatko soittajat keskenään samantasoisia? Onko heidän välillään syntynyt kilpailua?

Mitä hyviä ja huonoja puolia on ryhmäopetuksessa?

Mikä on haastavaa ryhmäopetuksessa?

Onko ryhmäopetuksella vaikutusta oppilaiden motivaatioon?

Ovatko oppilaat oppineet toisiltaan jotakin? Mitä?

Mitä mieltä olet ryhmä- ja yksilöopetuksen suhteesta toisiinsa?

Motivoinnista

Mitä kerrot uudesta soitettavasta kappaleesta? Motivoiko kertomasi oppilasta opettelemaan?

Miten opettelette esimerkiksi rytmejä? Käytätkö taputusta, sanoja tai liikettä?

Laulatteko tunnilla opeteltavaa kappaletta tai jotain muuta?

Onko soittotunnilla taukoa?

Käytätkö värejä? (Soitettavassa kappaleessa tai muuten tunnilla?)

Palkitsetko oppilasta? Missä tilanteessa?

Käytätkö ”julkista palkitsemista”? Mikä vaikutus?

Minkälainen merkitys mielestäsi on sanallisella ja sanattomalla palautteella? Entä minkälainen merkitys on konkreettisella tavaralla tai teolla?

Ovatko motivaatiotyökalut kappalekohtaisia vai esimerkiksi lukukausikohtaisia?

Teettekö yhdessä suunnitelman tulevalle vuodelle, asetatteko tavoitteet yhdessä?

Mikä merkitys vanhemmilla on lapsen soittomotivaatioon?

Kysymyksiä oppilaille

Mitä soitinta soitat?

Minkä ikäinen olet?

Mikä ryhmäopetuksessa on kivaa?

Mikä yksilöopetuksessa on kivaa?

Soittavatko sisarukset tai vanhemmat perheessäsi?

Soittavatko kaverisi?

Miksi olet valinnut juuri tämän soittimen?

”JULIUKSEN FARMI” (nimetään oppilaan mukaan)

Oppilaalle annetaan esimerkiksi uuden kappaleen yhteydessä värillinen kuva maatilasta. Kappaleen edetessä oppilas saa lisätä farmiinsa uuden tarraeläimen, -kukan, -työkalun tai muun tarran. Tarroja voisi saada esimerkiksi seuraavista: (oppilaan tasosta riippuen)

Osaa soittaa kappaleen oikealla/vasemmalla kädellä

Osaa soittaa kappaleen kädet yhteen

Osaa soittaa rytmit oikein

Osaa soittaa eri tunnelmissa (iloisesti, surullisesti, vihaisesti, huolettomasti...)

Kappaleessa on voimavaihteluita/dynamiikkaa

Osaa soittaa ulkoa

On esittänyt kappaleen konsertissa

Jotain muuta?

Oppilas voi itse seurata kappaleen edistymistä, kun farmi kasvaa. Kappaleen ollessa valmis, oppilas voi saada farmin itselleen tai kuvat voitaisiin laittaa luokan seinälle.

Arviointikuva voidaan valita oppilaskohtaisesti. Kuva voisi esimerkiksi olla autorata, akvaario, niitty, Ankkalinn... vain mielikuvitus on rajana!

Tällaisen voi antaa myös esimerkiksi lukukauden/-vuoden alussa. Farmiin lisättäisiin eläimiä/tarroja sitä mukaa, kun oppilas osaa esimerkiksi

Lukea G-avainta esim. c^1 - c^2

Lukea F-avainta esim. c - c^1

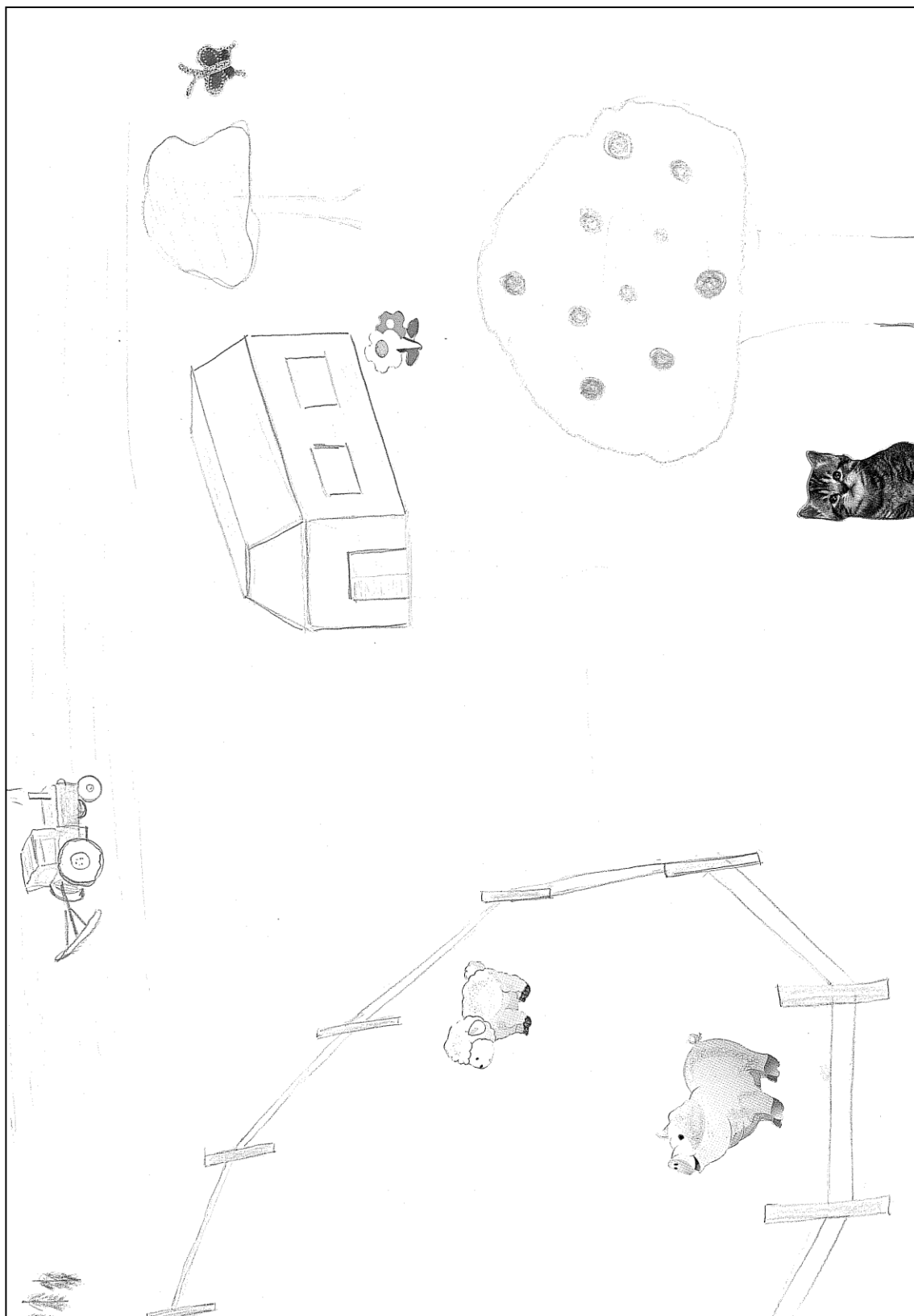
Tietyt dynamiikkamerkit

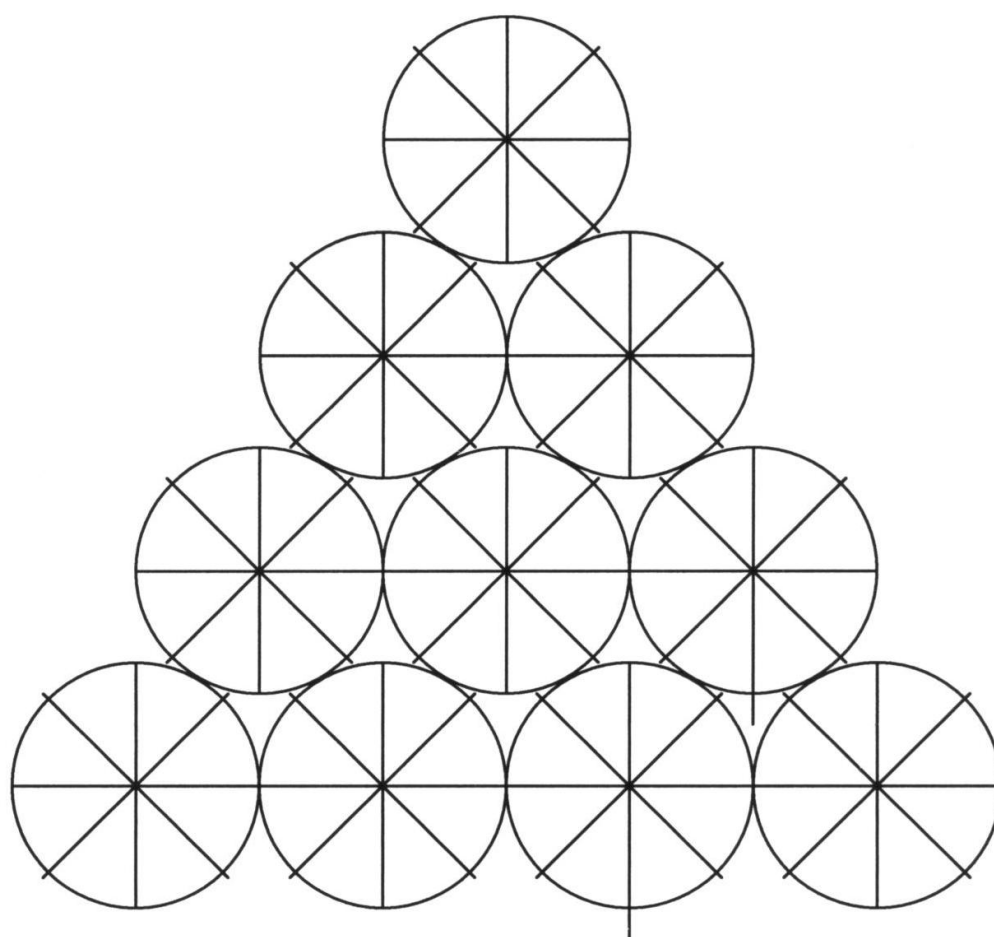
Tietyn määrän asteikkoja

Käyttää pedaalia

...

Lukukauden/-vuoden lopussa oppilas näkisi, kuinka hän on edistynyt soitossaan katsellessaan omaa farmiaan.

Harjoittelupyramidi

Viivataulukko

NIMI	HARJOITTELU	SOITTOTUNTI	KÄYTÖS
SAARA	III I	III	
MIKA	III	II	I
TERO	II	II	II
LIISA	IIII	II	I
MAIJA	III	IIII	
TIINA	IIII	II	II